

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

©2025 ЛОГОША Р. В.

УДК 631.147

JEL Classification: F15; Q18

Логоша Р. В.

Зарубіжний досвід гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва і можливості його адаптації для України

Метою статті є систематизація, аналіз і можливості адаптації зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва для України. У статті проведено комплексне дослідження зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва з метою визначення оптимальних моделей і підходів, що можуть бути адаптовані в Україні. У центрі уваги – аналіз провідних правових систем регулювання органічного агровиробництва у країнах ЄС, США, Канаді, Японії, Австралії, а також дослідження ролі міжнародних організацій (IFOAM, FAO, Codex Alimentarius, Європейська Комісія) у формуванні універсальних стандартів. Окрему увагу приділено механізмам імплементації міжнародних норм у національні правові системи, ефективності інструментів контролю, сертифікації, маркування та моніторингу. Визначено чотири домінуючі моделі правового регулювання: уніфікаційну (ЄС), еквівалентну (Канада, Швейцарія), автономну (США, Японія) та добровільного визнання (Австралія, Індія). Досліджено концептуальні та інституційні особливості кожної моделі, а також їх відповідність принципам правової визначеності, пропорційності, прозорості, субсидіарності та взаємного визнання. Проаналізовано позитивні практики регуляторної політики, фінансового стимулювання та інституційної підтримки органічного сектора. Досліджено процес гармонізації законодавства в країнах ЄС, зокрема Польщі, Румунії, Хорватії, Сербії та Північній Македонії. Показано, що ефективність цього процесу значною мірою залежить від рівня політичної волі, адміністративної спроможності, координації між центральними та місцевими органами влади, а також від впровадження цифрових інструментів моніторингу та прозорих механізмів взаємодії з агровиробниками. Окрему увагу приділено моделі багаторівневого управління, яка охоплює міністерства, акредитаційні органи та незалежні сертифікаційні структури. На прикладі України розглянуто основні виклики імплементації європейських норм, пов'язані з фрагментарністю законодавства, недостатнім розвитком інституційного середовища та бракуваною інфраструктурою контролю. Запропоновано комплексну модель реформування, яка передбачає модернізацію правової бази, створення електронних реєстрів операторів органічного виробництва, вдосконалення системи сертифікації та розвиток національної стратегії гармонізації до 2030 року. Результати дослідження засвідчують, що впровадження адаптованої моделі правового регулювання, узгодженої з міжнародними стандартами, дозволить забезпечити ефективне функціонування органічного сектора, розширити експортний потенціал, підвищити рівень споживчої довіри та екологічну сталість виробництва.

Ключові слова: гармонізація законодавства, органічне виробництво, міжнародні стандарти, сертифікація, правове регулювання, IFOAM, Codex Alimentarius, еквівалентність, органічна сертифікація.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-2-16-24>

Бібл.: 36.

Логоша Роман Васильович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: Lrv@vsau.vin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6462-5083>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1013277>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57213193418>

UDC 631.147

JEL Classification: F15; Q18

Lohosha R. V. Foreign Experience in Harmonizing Legislation in the Field of Organic Production and the Possibilities for its Adaptation for Ukraine

The aim of the article is to systematize, analyze, and explore the possibilities for adapting foreign experience in harmonizing legislation in the field of organic production for Ukraine. The article conducts a comprehensive study of foreign experience in the harmonization of legislation in the field of organic production to determine optimal models and approaches that can be adapted in Ukraine. The focus is on analyzing the leading legal systems regulating organic agriculture in EU countries, the USA, Canada, Japan, Australia, as well as studying the role of international organizations (IFOAM, FAO, Codex Alimentarius, European Commission) in forming universal standards. Special attention is paid to the mechanisms of implementing international norms into national legal systems, the effectiveness of control, certification, labeling, and monitoring tools. Four dominant models of legal regulation have been identified: unification (EU), equivalence (Canada, Swit-

* Дослідження виконано в рамках прикладного дослідження, яке виконується у Вінницькому національному аграрному університеті за рахунок коштів державного бюджету «Новітня концепція розвитку АПК України на засадах «зеленої» економіки» (державний реєстраційний номер 0124U000470, термін виконання 2024–2025 рр.), а саме проведений комплексний аналіз зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва, що дозволить визначити ключові закономірності, виклики і перспективи для України в процесі адаптації свого правового поля до вимог ЄС та міжнародних стандартів

zerland), autonomy (USA, Japan), and voluntary recognition (Australia, India). The conceptual and institutional characteristics of each model have been studied, as well as their alignment with the principles of legal certainty, proportionality, transparency, subsidiarity, and mutual recognition. Positive practices in regulatory policy, financial incentives, and institutional support for the organic sector have been analyzed. The process of harmonizing legislation in EU countries, particularly Poland, Romania, Croatia, Serbia, and North Macedonia, has been examined. It has been demonstrated that the efficiency of this process largely depends on the level of political will, administrative capacity, coordination between central and local authorities, as well as the implementation of digital monitoring tools and transparent mechanisms for interaction with agricultural producers. Particular attention is devoted to the model of multi-level governance, which includes ministries, accreditation bodies, and independent certification structures. Using Ukraine as an example, the primary challenges of implementing European standards are discussed, related to the fragmentation of legislation, insufficient development of the institutional environment, and flawed control infrastructure. A comprehensive reform model is proposed, which involves the modernization of the legal framework, the establishment of electronic registers for organic production operators, the enhancement of the certification system, and the development of a national harmonization strategy by 2030. The results of the study indicate that the implementation of an adapted regulatory model aligned with international standards will ensure the effective functioning of the organic sector, expand export potential, increase consumer trust, and improve the environmental sustainability of production.

Keywords: harmonization of legislation, organic production, international standards, certification, legal regulation, IFOAM, Codex Alimentarius, equivalence, organic certification.

Bibl.: 36.

Lohosha Roman V. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Agricultural Management and Marketing, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: Lrv@vsau.vin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6462-5083>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1013277>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57213193418>

Вступ. У сучасних умовах глобалізації, активної євроінтеграції та трансформації аграрного сектора органічне виробництво набуло нового стратегічного значення. Посилення екологічної свідомості суспільства, зростання попиту на безпечну для здоров'я продукцію та прагнення до сталого розвитку зумовили необхідність створення ефективного нормативно-правового підґрунтя для функціонування та контролю органічного агровиробництва. Водночас ефективність цього процесу значною мірою залежить від здатності національних систем адаптуватися до міжнародних норм і стандартів, гармонізуючи власне законодавство з найкращими світовими практиками.

У глобальному вимірі регулювання органічного виробництва є результатом багаторічної співпраці між державами, міжнародними організаціями та професійними асоціаціями. Провідні країни світу, зокрема держави – члени ЄС, США, Канада, Японія, Австралія та Швейцарія, сформували високорозвинені системи правового регулювання у сфері органічного виробництва сільськогосподарської продукції. Їх досвід дозволяє визначити оптимальні моделі взаємодії держави, бізнесу та споживача, забезпечити належний контроль якості, ефективну сертифікацію продукції та прозорість у ланцюгу постачання.

Особливої актуальності тема зарубіжного досвіду гармонізації законодавства набуває для країн, які перебувають на етапі інтеграції до європейського простору, таких як Україна, Грузія, Молдова, Північна Македонія та інші. Для них вивчення відповідних практик є не лише теоретичним інтересом, а й необхідністю у контексті формування внутрішніх нормативно-правових засад органічного сектора. Розуміння структурних особливостей зарубіжних моделей дозволяє не лише запозичувати ефективні підходи, але й уникати поширених помилок у регуляторній політиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Органічне сільське господарство набуває дедалі більшої ваги в глобальному вимірі, оскільки задовольняє зростаючі вимоги

суспільства до якості продовольства, екологічної безпеки та сталого землекористування. Методологія гармонізації законодавства у цій сфері базується на поєднанні наукових підходів до управління агропродовольчими системами з принципами міжнародного права. Одним із ключових завдань є створення умов для прозорості, взаємного визнання стандартів та запобігання технічним бар'єрам у торгівлі органічною продукцією [1; 2].

У науковому дослідженні Бартон Г. А. підкреслюється, що гармонізація законодавства у сфері органічного виробництва не повинна розглядатися виключно як адміністративна процедура, а як процес формування спільних цінностей, які забезпечують сталість агровиробництва в глобальному вимірі [3]. Кунділовська Т. А. та інші зазначають: оскільки у світі відбувається поступове зростання площ, сертифікованих як органічні, це зумовлює потребу у формуванні уніфікованих підходів до контролю, сертифікації та інспекції [4, с. 14].

На думку Задніпряна-Корінної М. Ю. та Корінного С. О., ключовою проблемою уніфікації законодавства є збереження біорізноманіття та локальних сортів, які не завжди враховуються при створенні єдиних нормативів [5, с. 181]. Водночас дослідження Шемшученка Ю. С. та інших демонструють, що споживачі в країнах ЄС надають перевагу органічним продуктам саме завдяки високому рівню довіри до правового механізму сертифікації [6, с. 43].

У контексті економіко-правової гармонізації важливим є принцип національної адаптації, який дозволяє країнам, що не є членами ЄС, застосовувати ключові норми спільноти відповідно до власного економіко-екологічного контексту. Як зазначає Камінська А. І., така адаптація є не лише інструментом правової євроінтеграції, але й передумовою формування довгострокової конкурентоспроможності на міжнародному ринку органіки [7, с. 369].

У контексті європейської інтеграції Україна зобов'язана поступово адаптувати національне законодавство

у сфері органічного виробництва до норм і стандартів ЄС, зокрема щодо сертифікації, маркування та обігу продукції. Водночас процес гармонізації відбувається повільно через постійну еволюцію європейських регламентів та початковий етап становлення відповідної нормативно-правової бази в Україні [8–10].

Наукова школа глобального органічного права наголошує, що гармонізація має включати не лише технічні аспекти (наприклад допустимі межі залишкових пестицидів), а й соціальні виміри – доступність технологій для малих фермерів, етичність виробництва, а також культурну відповідність [11; 12].

Таким чином, сучасна теорія гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва оперує не лише категоріями правових норм, але й соціоекономічними індикаторами сталого розвитку, що підтверджує необхідність поєднання правової уніфікації з адаптивною політикою підтримки органічного сектора на національному рівні.

Метою статті є систематизація, аналіз та можливість адаптації зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва для України.

Викладення основних результатів дослідження. При проведенні дослідження аналізу зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва передбачено провести: виявлення ключових моделей правового регулювання; дослідження механізмів імплементації міжнародних стандартів у національні правові системи; оцінку ефективності законодавчих інструментів контролю, сертифікації, маркування та моніторингу; формулювання практичних висновків щодо можливостей адаптації зарубіжного досвіду до реалій в Україні.

Наукове осмислення зарубіжного досвіду також дає змогу порівняти різні концептуальні підходи до регулювання органічного виробництва, виявити закономірності та відмінності у законодавчих системах, оцінити вплив міжнародних інституцій (таких як IFOAM, FAO, Codex Alimentarius, Європейська Комісія) на формування універсальних принципів органічного виробництва.

Водночас процес гармонізації не є механічним копіюванням норм. Це складна політико-правова діяльність, що передбачає адаптацію, модифікацію та інституційну інтеграцію міжнародного досвіду з урахуванням національних особливостей: екологічних умов, економічної структури, аграрної політики, рівня розвитку фермерських господарств і агропідприємств. Саме тому дослідження в цій галузі повинно мати міждисциплінарний характер, спиратись на методи компаративного правознавства, політико-правового аналізу та еколого-економічного оцінювання.

У структурі дослідження передбачено комплексний розгляд провідних правових моделей органічного виробництва в ЄС, США, Канаді, Японії, Австралії, а також висвітлення ролі міжнародних організацій і угод у забезпеченні правової уніфікації та взаємного визнання сертифікаційних систем.

Таким чином, дослідження зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва є необхідним кроком до побудови ефективної, прозорої та конкурентоспроможної системи органічного агровиробництва в Україні та країнах, що прагнуть до інтеграції у світову органічну спільноту.

Дослідження базується на широкому колі джерел: міжнародних правових актах, національних нормативно-правових документах, звітах міжнародних організацій, аналітичних оглядах, матеріалах наукових публікацій та судовій практиці.

При дослідженні правової гармонізації у сфері органічного виробництва, доцільно керуватися такими фундаментальними принципами, як:

- принцип правової визначеності – законодавство має містити чіткі, недвозначні норми, зрозумілі для виробників, сертифікаторів, споживачів і контролюючих органів;
- принцип пропорційності – регуляторні вимоги не повинні створювати надмірного тиску, особливо для дрібних виробників. Збалансованість між екологічною доцільністю та економічною життєздатністю є ключем до ефективного регулювання;
- принцип взаємного визнання – основа міжнародної торгівлі органічною продукцією. Країни мають визнавати стандарти та сертифікацію одна одної за умов дотримання еквівалентних вимог;
- принцип субсидіарності – передбачає делегування повноважень щодо регулювання органічного виробництва на відповідний рівень управління: від національного до регіонального;
- принцип прозорості та простежуваності – повна відкритість у процедурі сертифікації, контроль за логістичними ланцюгами та доступність інформації для споживача [11; 13].

Методологія дослідження зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва спирається на міждисциплінарний підхід, який включає використання порівняльно-правового аналізу, системно-структурного методу, функціонального підходу та емпіричних методів (контент-аналіз, SWOT-аналіз, порівняння, кейс-метод).

Гармонізація законодавства – це процес узгодження національних нормативно-правових актів із міжнародними або наднаціональними стандартами з метою створення єдиного правового простору або зменшення регуляторних бар'єрів. В агропромисловій сфері, зокрема у галузі органічного виробництва, гармонізація охоплює питання визначення понять, принципів регулювання, процедур сертифікації, контролю, обігу, маркування продукції, а також вимог до екологічної безпеки [5, с. 178].

У контексті міжнародної практики органічне виробництво визначається як система сільського господарства, що базується на екологічно збалансованих процесах, мінімальному втручанні людини в природні цикли, забороні використання хімічних добрив, пестицидів та ГМО [14; 15].

З огляду на це, правове регулювання вимагає чіткої категоріалізації понять: «органічна продукція», «сертифікація», «логотип органічної продукції», «еквівалентність стандартів», «екологічний контроль» тощо. Стандарти IFOAM, Codex Alimentarius та регламенти ЄС закріплюють уніфіковані визначення, що використовуються в більшості країн при формуванні національного законодавства.

До ключових міжнародних документів, які формують нормативну основу для гармонізації, належать:

1. Регламент ЄС 2018/848 – основний правовий акт ЄС, що регулює виробництво, маркування, імпорт, експорт та контроль органічної продукції. Він встановлює чіткі вимоги до сільськогосподарських і перероблених харчових продуктів, кормів, насіння, тваринництва, аквакультури та дикорослої продукції [16].
2. Керівні принципи IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) – документ, який визначає базові філософські та етичні підходи до органічного виробництва, включаючи принципи здоров'я, екології, справедливості та обережності [17]. Хоча ці принципи не мають прямої юридичної сили, вони відіграють ключову роль у формуванні добровільних стандартів і підходів до гармонізації.
3. Codex Alimentarius GL 32-1999 – директива Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) та Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO), яка встановлює міжнародні правила щодо органічного виробництва, маркування та сертифікації. Її положення використовуються в рамках переговорів COT (WTO) щодо бар'єрів у торгівлі [18].
4. Міжнародні угоди про визнання еквівалентності, зокрема між ЄС та країнами-партнерами (Канада, Швейцарія, Японія), що визнають сертифікацію органічної продукції без необхідності повторної перевірки стандартів.

У міжнародній практиці виділяють 4 типові моделі гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва:

1. Уніфікаційна модель (розроблена та впроваджена країнами – членами ЄС) – полягає в обов'язковому застосуванні єдиного правового акта (Регламент ЄС 2018/848) у всіх державах-членах, що забезпечує повну однаковість правових норм, централізовану систему контролю, спільний логотип («EU Organic») і єдину політику щодо імпорту. Уніфікаційна модель демонструє високий рівень правової інтеграції, що є метою для країн-кандидатів на вступ до ЄС [19].
2. Еквівалентна модель (розроблена та впроваджена Канадою та Швейцарією) – передбачає визнання стандартів інших країн (наприклад COR) за умови їх еквівалентності (а не ідентичності) [20]. Такий підхід дозволяє гнучко регулювати імпорт і експорт, забезпечуючи взаємне визнання сертифікаційних систем. Еквівалентність оцінюється за принципами прозорості, незалежного контролю, відсутності конфлікту інтересів та загальної відповідності базовим міжнародним стандартам.
3. Автономна модель (розроблена та впроваджена США та Японією) – орієнтована на жорстке внутрішнє регулювання з високим ступенем контролю за власними стандартами (NOP у США, JAS у Японії) [21; 22]. Ці країни допускають експорт лише за умови проходження спеціальної процедури сертифікації, а визнання іноземних систем відбувається лише після укладення двосторонніх угод.

4. Модель добровільного визнання (розроблена та впроваджена Австралією та Індією) – заснована на широкому використанні добровільних стандартів, акредитації приватних сертифікаційних органів та мінімальному втручанні держави у процес сертифікації. Такі країни покладаються на механізми саморегулювання та ринкову конкуренцію сертифікаторів.

Проведемо більш детальне дослідження практики гармонізації органічного законодавства у країнах ЄС та світу.

Гармонізація законодавства у сфері органічного виробництва у країнах ЄС та за його межами базується на поєднанні загальноєвропейських норм і специфічних національних рішень, адаптованих до регіональних економічних, природних та соціальних умов. Це формує унікальні інституційні моделі, які забезпечують ефективне функціонування органічного сектора та його інтеграцію у міжнародну торгову систему [23; 24].

ЄС є світовим лідером у сфері законодавчої уніфікації органічного виробництва. В основі правового регулювання лежить Регламент (ЄС) № 2018/848 Європейського парламенту і Ради від 30 травня 2018 року про органічне виробництво та маркування органічної продукції [16], який замінив попередній Регламент № 834/2007. Новий документ посилює вимоги до простежуваності, екологічної сталості та єдиного ринку органіки. Зокрема, ним встановлюються вимоги до сертифікації як на рівні фермерських господарств, так і переробних підприємств; передбачається імпортна модель на основі еквівалентності або відповідності; визначається чіткий механізм контролю на основі ризик-орієнтованого підходу; узгоджуються правила для нових сфер, таких як органічна аквакультура, дріжджі, продукти дикорослого збору.

При цьому держави-члени мають право запроваджувати додаткові заходи, спрямовані на підтримку дрібних виробників, збереження традиційних сортів або надання субсидій. Наприклад, у Франції існує система «Agence Bio», яка поєднує наглядові функції з просвітницькою роботою, а в Італії діють регіональні органи сертифікації, а у Німеччині запроваджено інструмент кластеризації – «Öko-Modellregionen» [25].

Швейцарія, хоча і не є членом ЄС, гармонізувала своє законодавство із Регламентом ЄС 2018/848 шляхом двосторонніх домовленостей. Федеральне відомство з питань сільського господарства (FOAG) координує органічну політику країни та здійснює нагляд за органами сертифікації.

Згідно з швейцарським Законом про сільське господарство (1998) та відповідними ордонансами, усі фермери, які претендують на статус «біо», повинні бути сертифіковані та перевірені щорічно [26].

Ключовою особливістю швейцарської моделі є публічна підтримка наукових досліджень у сфері органіки. Інститут FiBL (Forschungsinstitut für biologischen Landbau) виступає основним джерелом інновацій, аналізу ефективності та трансферу технологій для органічного сектора [27].

У США діє Національна органічна програма (NOP), яка була запроваджена відповідно до Закону про органічне виробництво 1990 року. NOP регулюється Міністерством

сільського господарства США (USDA) та визначає єдині стандарти для всіх штатів [21]. Особливістю американської системи є те, що: органи сертифікації можуть бути як державними, так і приватними; діє система акредитації, заснована на стандарті ISO/IEC 17065; підтримується експорт через механізм «угоди про взаємне визнання», зокрема з ЄС, Канадою, Японією та Кореєю. Водночас США активно підтримують освітні програми для фермерів, надаючи фінансування на адаптацію до органічних вимог, що вважається ключовим чинником зростання площ органіки в країні.

Канада застосовує Canada Organic Regime (COR), який затверджений відповідно до Закону про органічні продукти та підзаконних актів 2009 року. Система орієнтована на еквівалентність з основними партнерами, зокрема з ЄС, США та Японією [28].

Органи сертифікації акредитуються Канадською агентством з інспекції харчових продуктів (CFIA). Особливістю канадської моделі є наявність гнучких норм, які дозволяють адаптувати процедури до потреб окремих категорій виробників, зокрема малого бізнесу та фермерських кооперативів [29].

У Японії ключовим актом у сфері органіки є система Japanese Agricultural Standards (JAS), яку адмініструє Міністерство сільського, лісового та рибного господарства. Особливістю японської системи є високі вимоги до точності маркування, а також контроль походження продукції та відповідності національним стандартам [22]. Крім того, Японія визнає лише авторизовані органи сертифікації, які акредитовані японською стороною. Це створює певні бар'єри для країн-експортерів, однак забезпечує високий рівень споживчої довіри, що є визначальним для ринку.

Провівши порівняльний аналіз практик країн ЄС, Швейцарії, США, Канади та Японії, можна виокремити кілька спільних підходів до гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва:

1. Обов'язкова сертифікація та акредитація органів контролю як гарантія прозорості та якості.
2. Інституційна підтримка фермерів і споживачів через консультації, освітні програми та доступ до фінансування.
3. Розширення міжнародної співпраці через укладання угод про взаємне визнання стандартів.
4. Інформаційна відкритість і простежуваність усього ланцюга постачання, що зміцнює довіру споживачів.

Водночас кожна країна адаптує міжнародні норми відповідно до внутрішнього аграрного устрою, кліматичних умов, політичної волі та обсягів державної підтримки. Це дозволяє Україні, вивчаючи міжнародний досвід, сформувати власну ефективну модель гармонізації органічного законодавства.

Процес адаптації національного законодавства до норм ЄС є визначальним етапом для країн-кандидатів, які прагнуть вступити до ЄС [30, с. 225]. Особливо це стосується регулювання органічного виробництва, яке в ЄС характеризується суворими вимогами до якості, простежуваності, сертифікації та маркування продукції. Гармонізація у цій сфері передбачає не тільки технічну адаптацію норм, але й трансформацію інституційного середовища,

забезпечення ефективного нагляду та зміцнення довіри споживачів.

Європейське законодавство, насамперед Регламент (ЄС) 2018/848, встановлює високі стандарти для органічної продукції, включаючи правила виробництва, обігу, імпорту та контролю [16]. Його імплементація у національні правові системи країн-кандидатів вимагає системної реформи ринку органіки, підтримки фермерів у переході на нові технології, а також створення акредитованих органів сертифікації.

Успішне впровадження таких вимог залежить від наявності політичної волі, адміністративної спроможності та діалогу з представниками галузі. Зокрема країни Центральної та Східної Європи зіткнулися із труднощами в запровадженні комплексного моніторингу та належного функціонування системи сертифікації після вступу до ЄС [27].

Польща є показовим прикладом успішної адаптації органічного законодавства до стандартів ЄС. Протягом 2000–2004 рр. країна ухвалила низку ключових актів, гармонізованих із тодішнім Регламентом ЄС № 2092/91, а згодом – із Регламентом 834/2007, було створено мережу органів сертифікації, а Міністерство сільського господарства Польщі впровадило інформаційні кампанії для аграріїв. Станом на 2022 рік у Польщі зареєстровано понад 20 тисяч органічних виробників [31].

Румунія почала гармонізацію свого законодавства у сфері органіки ще у 2001 році. Основні виклики включали нестачу сертифікованих інспекторів, слабку інфраструктуру контролю, недостатній рівень обізнаності фермерів. Завдяки підтримці ЄС у межах програми SAPARD було створено систему контролю, яка відповідає європейським вимогам [32].

Підготовка Хорватії до вступу до ЄС включала затвердження Закону про органічне виробництво в 2001 році та створення державного реєстру сертифікованих виробників. До моменту вступу у 2013 році Хорватія вже повністю імплементувала європейське законодавство у сфері органіки, однак після вступу виникла потреба у посиленні нагляду за імпортом і протидії недобросовісній сертифікації [7, с. 26].

У Сербії, Північній Македонії та Чорногорії процес гармонізації органічного законодавства триває в межах Угоди про стабілізацію та асоціацію з ЄС. Основні виклики – фрагментарність нормативної бази, обмежений доступ до фінансування сертифікації, нестача підготовлених фахівців [27].

Важливим чинником успіху гармонізації є чіткий розподіл відповідальності між центральними органами виконавчої влади, органами контролю та приватними сертифікаційними структурами. У країнах ЄС домінує модель багаторівневого управління, яка включає:

- 1 рівень – державні органи (Міністерства сільського господарства);
- 2 рівень – органи акредитації (наприклад IOAS) [33];
- 3 рівень – незалежні сертифікаційні органи (Ecosert, Bioagricert тощо).

Низка країн успішно імплементували інноваційні регуляторні механізми, як-от цифрова платформа простежуваності органічної продукції (TRACES у ЄС) [34], мобільні

додатки для інформування споживачів про якість товарів (наприклад, у Данії), електронні реєстри сертифікованих виробників (як у Литві та Німеччині) [35].

Досвід країн-членів та кандидатів на вступ до ЄС свідчить, що гармонізація органічного законодавства є складним, багатокомпонентним процесом, який вимагає системного підходу. Важливо не тільки ухвалити відповідні нормативно-правові акти, але й забезпечити їх ефективне функціонування через розвиток інституційної інфраструктури, кадрове забезпечення, електронні системи нагляду та прозорий механізм взаємодії з виробниками. Цей досвід є надзвичайно цінним для України та інших країн, що перебувають на євроінтеграційному шляху.

Україна активно здійснює адаптацію національного законодавства до правових норм ЄС у сфері органічного виробництва. Нормативно-правова база у цій сфері зазнала істотних змін, зокрема із прийняттям Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (№ 2496-VIII від 10.07.2018 р.) [36], що значно наблизив національне регулювання до положень Регламенту ЄС 2018/848 [16].

Однак цей процес супроводжується рядом викликів і проблем (недостатній рівень контролю за сертифікацією, фрагментарність у підзаконних актах, низька спроможність контролюючих органів, брак фахівців у сфері органічного аудиту, обмежена державна підтримка), що вимагають звернення до найкращих міжнародних практик. Вивчення та імплементація зарубіжного досвіду є надзвичайно актуальними для формування ефективної, прозорої та сучасної системи органічного законодавства в Україні.

Досвід таких країн, як Польща, Литва, Чехія, Румунія та Хорватія, що здійснювали адаптацію своїх аграрних систем до вимог ЄС у ході вступу до Спільноти, може бути надзвичайно корисним для України. У Польщі, наприклад, особливу увагу було приділено створенню дієвого механізму сертифікації, тісної взаємодії між державою та приватними сертифікаційними органами, а також інтенсивній просвітницькій кампанії серед фермерів. Польська модель довела свою ефективність: країна стала одним з лідерів за обсягами експорту органічної продукції у Центрально-Східній Європі.

Подібні приклади демонструють, що адаптація до стандартів ЄС можлива навіть в умовах обмежених фінансових ресурсів. Важливою передумовою успіху є наявність чіткого стратегічного бачення та міжінституційної координації. У країнах Балтії створення електронних реєстрів, розвиток інструментів моніторингу та впровадження державної підтримки для малих і середніх фермерів дозволили суттєво активізувати органічний сектор.

В Україні також існує необхідність поглиблення цифровізації у сфері обліку та контролю органічного виробництва. Система, аналогічна європейській TRACES, дозволила б забезпечити прозорість переміщення продукції, унеможливити зловживання статусом органіки та зміцнити довіру з боку міжнародних партнерів. Одночасно варто розробити механізми державного стимулювання переходу до органічного виробництва – зокрема, через дотації, податкові пільги, програми професійної перепідготовки, субсидії на сертифікацію.

Особливе значення має формування ефективної комунікаційної платформи між державою, сертифікаційними органами, аграріями та споживачами. На рівні ЄС така співпраця здійснюється через спеціалізовані дорадчі органи, які об'єднують представників усіх учасників ринку. Це дозволяє оперативно реагувати на зміни у законодавстві, враховувати інтереси дрібних виробників, формувати єдині стандарти ведення діяльності та сприяти загальному розвитку галузі.

Успішна гармонізація законодавства у сфері органічного виробництва в Україні можлива лише за умови поступального та комплексного підходу. Це передбачає поєднання правових, економічних та освітніх заходів. Запозичення практичного досвіду держав – членів ЄС, зокрема в частині сертифікації, контролю, підтримки фермерів і комунікаційної політики, здатне значно прискорити процес входження України до спільного органічного простору ЄС.

Таким чином, зарубіжний досвід не лише показує можливі шляхи реформування, а й підтверджує, що досягнення високих стандартів органічного виробництва є цілком реальним завданням для України. Найближчими кроками мають стати систематизація нормативної бази, розвиток цифрових інструментів, акредитація органів сертифікації за європейськими стандартами та забезпечення повноцінної інтеграції до єдиного ринку органічної продукції ЄС.

Висновки. Проведений комплексний аналіз зарубіжного досвіду гармонізації законодавства у сфері органічного виробництва, з урахуванням європейської та міжнародної практики дозволив визначити ключові закономірності, виклики і перспективи для України в процесі адаптації свого правового поля до вимог ЄС та міжнародних стандартів. ЄС є флагманом у сфері органічного регулювання на основі діючого Регламенту ЄС № 2018/848, що створив високий стандарт для країн – членів ЄС, передбачаючи жорсткі вимоги до виробництва, сертифікації, простежуваності та маркування органічної продукції. Водночас досвід Польщі, Німеччини, Франції та країн Балтії показує, що успішна імплементація можлива лише за умови створення ефективної інституційної та фінансової підтримки.

Країни з перехідною економікою (Литва, Румунія, Чехія) демонструють ефективні механізми адаптації, реалізуючи стратегії гармонізації, зосереджені на дерегуляції процедур, запровадженні цифрових реєстрів (аналогів системи TRACES), дотаційній підтримці дрібних виробників та інституціоналізації незалежних органів контролю.

Україна повинна враховувати власну соціально-економічну специфіку, зокрема домінування дрібних і середніх господарств, обмежену фінансову спроможність аграріїв, а також поточні виклики воєнного часу, які ускладнюють імплементацію складних регуляторних моделей. В Україні доцільно: запровадити електронну систему реєстрації, моніторингу та звітності щодо операторів органічного виробництва; вдосконалити законодавство у частині відповідальності сертифікаційних органів та встановити прозорий механізм їхньої акредитації; розробити національну стратегію розвитку органічного сектору до 2030 року, в якій передбачити інституційні, податкові та освітні стимули, інтегрувати українські органи сертифікації

до системи визнання ЄС, зокрема через участь у спільних аудитах і програмах технічної допомоги; залучити місцеві громади до просування органічної продукції через розвиток кооперативів, локальних брендів і підтримку коротких ланцюгів збуту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Honcharuk I., Lohosha R., Tokarchuk D. Prospects for the development of the organic market in in the context of the European Green Deal. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. Vol. No. 1. P. 58–67.
DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-58-67>
2. Yatsenko O., Ovcharenko A. Global Organic Food Market: Insights, Challenges and Opportunities. LEMiMA 2019 (19-21 April 2019). Belgrade, Serbia. P. 489–506. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32669/Lem_19_2_489.pdf?sequence=1
3. The Global History of Organic Farming. Gregory A. Barton, Oxford Academic Books, 2018.
DOI: <https://10.1093/oso/9780199642533.001.0001>
4. Формування ринку органічної продукції в Україні: теоретичні та практичні аспекти : монографія / авт. : Т. А. Кунділовська, Н. М. Зеленянська, В. Г. Захарчук [та ін.] ; за заг. ред. Т. А. Кунділовської. Одеса : Астропринт, 2019. 128 с.
5. Задніпряна-Корінна М. Ю. Загальні засади гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу // *Modern paradigm of public and private law amidst sustainable development, scientific : monograph*. Baltija publishing, 2023. Vol. 1. P. 178–192.
6. Механізми гармонізації законодавства України з європейським та міжнародним правом : наук. доп. / Ю. С. Шемшученко (та ін.) ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. 100 с.
7. Камінська А. І. Світовий досвід розвитку органічного виробництва. *Агроекономіка*. 2020. № 17–18. С. 23–27.
DOI: <https://10.32702/2306-6792.2020.17-18.23>
8. Rodionova K. O., Nihmatova O. S., Khimych M. S., Steshenko V. M., Broshkov M. M., Paliy A. P., Yatsenko I. V., Paliy A. P. Comparative and legal analysis of the legislation of Ukraine and the European Union in the field of organic production of livestock. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2020. No. 10 (6). P. 280–290.
DOI: https://10.15421/2020_294
9. Адаптація до законодавства ЄС: у фокусі малі та середні виробники аграрної продукції. URL: <https://www.dossier.org.ua/library/adaptation-to-eu-legislation-2edition>
10. Bazaluk O., Yatsenko O., Zakharchuk O., Ovcharenko A., Khrystenko O., Nitsenko V. Dynamic Development of the Global Organic Food Market and Opportunities for Ukraine. *Sustainability*. 2020. No. 12. Art. 6963.
DOI: <https://doi.org/10.3390/su12176963>
11. Милованов Є. В. Правові засади регулювання органічного виробництва в країнах ЄС. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 117–125.
12. Артиш В. І. Виробництво органічної продукції в країнах Європейського Союзу. *Економіка АПК*. 2014. № 2. С. 93–96.
13. Гончарук І. В., Ковальчук С. Я., Цицюра Я. Г., Лутковська С. М. Динамічні процеси розвитку органічного виробництва в Україні. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. 478 с.
14. Логоша Р. В., Підвальна О. Г. Фактори розвитку ринку продукції органічного овочівництва в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Економічні науки»*. 2018. № 11. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/17243.pdf>
15. Логоша Р. В., Підвальна О. Г., Кричковський В. Ю. Потенціал та проблеми розвитку вітчизняного ринку органічного овочівництва. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 215–220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_1_31
16. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) № 834/2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018R0848>
17. IFOAM – Organics International. The Principles of Organic Agriculture. URL: <https://www.ifoam.bio/why-organic/shaping-agriculture/four-principles-organic>
18. Codex Alimentarius. Guidelines for the Production, Processing, Labelling and Marketing of Organically Produced Foods (GL 32-1999). FAO/WHO. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/en/>
19. Harmonization and Equivalence in Organic Agriculture. Vol. 6. URL: <https://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/54a3bc67-9e81-485c-b823-82a78687456e/content>
20. Canadian Food Inspection Agency // Canada Organic Regime (COR). URL: <https://inspection.canada.ca/en/food-labels/organic-products>
21. USDA Organic Regulations (National Organic Program – NOP) // United States Department of Agriculture. URL: <https://www.ams.usda.gov/rules-regulations/organic>
22. JAS Standards for Organic Plants and Organic Processed Foods of Plant Origin // Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries of Japan. URL: https://www.maff.go.jp/e/policies/standard/specific/organic_JAS.html
23. Sanders J., Stolze M., Padel S. Use and efficiency of public support measures addressing organic farming. Study for the European Commission, 2011. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. URL: <https://orgprints.org/id/eprint/19573/>
24. Чичкало-Кондрацька І. Б., Новицька І. В. Світовий досвід просування органічної продукції. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6104>
25. Darnhofer I., Lindenthal T., Bartel-Kratochvil R., Zoltsch W. Conventionalisation of organic farming practices: from structural criteria towards an assessment based on organic principles. *Agronomy for Sustainable Development*. 2010. Vol. 30 (1). P. 67–81.
DOI: <https://link.springer.com/article/10.1051/agro/2009011>
26. Swiss Ordinance on Organic Farming (SR 910.18) of 22 September 1997 (with amendments). Federal Office for Agriculture (FOAG), Switzerland. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1997/2498_2498_2498/en
27. Willer H., Trávníček J. The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2024 / Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), IFOAM – Organics International. URL: <https://www.fibl.org/en/shop-en/1747-organic-world-2024>
28. Organic Products Regulations (SOR/2009-176). Government of Canada // Canada Organic Regime (COR). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2009-176/>
29. CFIA (2023). Evaluation of Canada's Organic Products Regulations and Certification System // Canadian Food Inspection Agency. <https://inspection.canada.ca/>

30. Логоша Р. В. Стан та особливості державного регулювання ринку органічної продукції в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 10. С. 223–231.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-223-231>

31. FiBL Statistics – European and global organic farming statistics // FiBL Statistics – Statistics. URL: <https://statistics.fibl.org/index.html>

32. Sanders J., Stolze M., Padel, S. Use and efficiency of public support measures addressing organic farming. European Commission, 2011. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. URL: <https://ec.europa.eu/info>

33. List of Accredited Certification Bodies // International Organic Accreditation Service (IOAS) (2023). URL: <https://www.ioas.org>

34. TRACES – EU Trade Control and Expert System // European Commission (2023). URL: <https://food.ec.europa.eu>

35. Organic farming certification system in Lithuania. Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania // Litfood (2022). URL: <https://www.litfood.lt>

36. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text>

REFERENCES

"Adaptatsiia do zakonodavstva YeS: u fokusi mali ta seredni vyrobnyky ahrarnoi produktsii" [Adaptation to EU Legislation: Focus on Small and Medium-sized Agricultural Producers]. <https://www.dossier.org.ua/library/adaptation-to-eu-legislation-2edition>

Artysh, V. I. "Vyrobnytstvo orhanichnoi produktsii v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu" [Organic Production in the European Union Countries]. *Ekonomika APK*, no. 2 (2014): 93–96.

Barton, G. A. *The Global History of Organic Farming*. Oxford Academic Books, 2018. DOI: <https://10.1093/oso/9780199642533.001.0001>

Bazaluk, O. et al. "Dynamic Development of the Global Organic Food Market and Opportunities for Ukraine". *Sustainability*, art. 6963, no. 12 (2020). DOI: <https://doi.org/10.3390/su12176963>

"Canadian Food Inspection Agency". Canada Organic Regime (COR). <https://inspection.canada.ca/en/food-labels/organic-products>

"CFIA (2023). Evaluation of Canada's Organic Products Regulations and Certification System". Canadian Food Inspection Agency. <https://inspection.canada.ca/>

"Codex Alimentarius. Guidelines for the Production, Processing, Labelling and Marketing of Organically Produced Foods (GL 32-1999)". FAO/WHO. <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/en/>

Darnhofer, I. et al. "Conventionalisation of organic farming practices: from structural criteria towards an assessment based on organic principles". *Agronomy for Sustainable Development*, vol. 30 (1) (2010): 67–81. DOI: <https://link.springer.com/article/10.1051/agro/2009011>

"FiBL Statistics – European and global organic farming statistics". FiBL Statistics – Statistics. <https://statistics.fibl.org/index.html>

"Harmonization and Equivalence in Organic Agriculture. Vol. 6". <https://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclcfndmkaj/https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/54a3bc67-9e81-485c-b823-82a78687456e/content>

Honcharuk, I. V. et al. *Dynamichni protsesy rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva v Ukraini* [Dynamic Processes of Organic Production Development in Ukraine]. Vinnytsia: TOV «TVORY», 2020.

Honcharuk, I., Lohosha, R., and Tokarchuk, D. "Prospects for the development of the organic market in the context of the European Green Deal". *Baltic Journal of Economic Studies*, no. 1 (2025): 58–67. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-58-67>

"IFOAM – Organics International". The Principles of Organic Agriculture. <https://www.ifoam.bio/why-organic/shaping-agriculture/four-principles-organic>

"JAS Standards for Organic Plants and Organic Processed Foods of Plant Origin". Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries of Japan. https://www.maff.go.jp/e/policies/standard/specific/organic_JAS.html

Kaminska, A. I. "Svitovi dosvid rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva" [World Experience in the Development of Organic Production]. *Ahrosvit*, no. 17–18 (2020): 23–27. DOI: <https://10.32702/2306-6792.2020.17-18.23>

Kundilovska, T. A. et al. *Formuvannia rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini: teoretychni ta praktychni aspekty* [Formation of the Organic Market in Ukraine: Theoretical and Practical Aspects]. Odesa: Astropynt, 2019.

[Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text>

"List of Accredited Certification Bodies". International Organic Accreditation Service (IOAS) (2023). <https://www.ioas.org>

Lohosha, R. V. "Stan ta osoblyvosti derzhavnoho rehulivannia rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini" [The State and Features of State Regulation of the Organic Products Market in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 10 (2024): 223–231. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-223-231>

Lohosha, R. V., Pidvalna, O. H., and Krychkovskiy, V. Yu. "Potentsial ta problemy rozvytku vitchyznianoho rynku orhanichnoho ovochivnytstva" [Potential and Problems of Development of the Domestic Organic Vegetable Market]. *Biznes Inform*. 2019. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_1_31

Mylovanov, Ye. V. "Pravovi zasady rehulivannia orhanichnoho vyrobnytstva v krainakh YeS" [Legal Framework for Regulating Organic Production in EU Countries]. *Ekonomika APK*, no. 5 (2018): 117–125.

"Organic farming certification system in Lithuania. Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania". Litfood (2022). <https://www.litfood.lt>

"Organic Products Regulations (SOR/2009-176). Government of Canada". Canada Organic Regime (COR). <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2009-176/>

"Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) № 834/2007". <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018R0848>

Rodionova, K. O. et al. "Comparative and legal analysis of the legislation of Ukraine and the European Union in the field of organic production of livestock". *Ukrainian Journal of Ecology*, no. 10(6) (2020): 280–290. DOI: https://10.15421/2020_294

Sanders, J., Stolze, M., and Padel, S. "Use and efficiency of public support measures addressing organic farming". Study for the European Commission, 2011. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. <https://orgprints.org/id/eprint/19573/>

Sanders, J., Stolze, M., and Padel, S. "Use and efficiency of public support measures addressing organic farming". European

Commission, 2011. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. <https://ec.europa.eu/info>

Shemshuchenko, Yu. S. et al. *Mekhanizmy harmonizatsii zakonodavstva Ukrainy z yevropeiskym ta mizhnarodnym pravom : nauk. dop.* [Mechanisms of Harmonization of Ukrainian Legislation with European and International Law: scientific assistant]. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2011.

"Swiss Ordinance on Organic Farming (SR 910.18) of 22 September 1997 (with amendments)". Federal Office for Agriculture (FOAG), Switzerland. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1997/2498_2498_2498/en

"TRACES - EU Trade Control and Expert System". European Commission (2023). <https://food.ec.europa.eu>

"USDA Organic Regulations (National Organic Program - NOP)". United States Department of Agriculture. <https://www.ams.usda.gov/rules-regulations/organic>

Willer, H., and Travnicek, J. "The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2024". Research Institute of

Organic Agriculture (FiBL), IFOAM - Organics International. <https://www.fibl.org/en/shop-en/1747-organic-world-2024>

Yatsenko, O., and Ovcharenko, A. "Global Organic Food Market: Insights, Challenges and Opportunities". LEMiMA 2019 (19-21 April 2019). Belgrade, Serbia. https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32669/Lem_19_2_489.pdf?sequence=1

Zadnipriana-Korinna, M. Yu. "Zahalni zasady harmonizatsii natsionalnoho zakonodavstva iz zakonodavstvom Yevropeiskoho Soiuzu" [General Principles of Harmonization of National Legislation with European Union Legislation]. In *Modern paradigm of public and private law amidst sustainable development, scientific*, vol. 1, 178-192. Baltija publishing, 2023.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2025 р.

Статтю прийнято до публікації 22.06.2025 р.